

GIRONA, LA *LEVÍTICA*, I LA I INTERNACIONAL

PER

JOAN PUIGBERT i BUSQUETS

És prou sabut que, a Catalunya, amb la Revolució de Setembre del 1868 van desplegar-se amb intensitat moviments socials fins aleshores clandestins o, com a màxim, tolerats. En aquest context polític nou, el moviment obrerista es difon i es multipliquen les associacions obreres. El moviment obrer organitzat, i emmarcat en l'Associació Internacional de Treballadors, va estendre's des de Barcelona. També la demarcació de Girona va viure intensament el clima polític i social de llibertats, amb l'eufòria d'una notable implantació del republicanisme federal, i amb la difusió de l'associacionisme obrer. Tanmateix, la ciutat de Girona era una ciutat petita, no arribava als 15.000 habitants, ofegada per les funcions administratives i militars de capital provincial. Cal afegir-hi, encara, que, com a seu episcopal, l'estament eclesiàstic hi tenia una preponderància molt assenyalada. Aquest caràcter de ciutat conservadora i clerical no era subvertit, de cap manera, per l'establiment d'alguna indústria important. En l'àmbit del treball, els oficis predominants eren, de bon tros, els tradicionals. Per tot plegat, en principi, Girona oferia un marc molt poc propici a les propostes revolucionàries de l'obrerisme internacionalista. Malgrat tot, alguns petits nuclis gironins acolliren i propagaren, amb més entusiasme que èxit social, els ideals d'emancipació obrera. En aquest article, doncs, intento aplegar la informació disponible sobre aquests nuclis gironins influïts per les idees de la Primera Internacional.¹

¹ Aquest article és una reelaboració d'una part d'un treball més ampli sobre "La Primera Internacional a les comarques gironines" que merequé el premi Joan Reglà a les Festes Pompeu Fabra de l'any 1974. Una altra part d'aquest treball, amb el títol "Notícies sobre la Primera Internacional a la comarca d'Olot (1868-1873)", va ser publicada a *Actes de la III Assemblea d'Estudis sobre el comtat de Besalú*, Olot, 1980.

La primera notícia sobre la Internacional a la ciutat de Girona és una nota molt curta del periòdic barceloní *La Federación* del 17 de juliol de 1870, on s'afirma que “*también en Gerona se está organizando entre otros, las sociedades de albañiles, ebanistas, impresores, fundidores, canteros, picapedreros, taponeros...*”²

Una setmana més tard el periòdic barceloní assegura que a Girona “*el movimiento obrero experimenta un desarrollo notabilísimo*”.

I avança que “*pronto se constituirà la federación local de la Internacional*”. En efecte, el 13 de novembre, el setmanari notifica que “*se ha constituido un Consejo local de las secciones*”. Les seccions eren en aquells moments les de fusters, manyans, paletes, sabaters i impressors.³

Encara dins el mes de novembre *La Federación* escriu sobre la Internacional a Girona, amb una certa eufòria:

“*... importantes noticias de la propaganda Internacional y de sus resultados en Gerona, difundida por compañeros nuestros internacionales de Barcelona, aprovechando su forzada peregrinación para hacer conocer el verdadero camino a todos... Comprenden [els obrers] perfectamente que ante las cuestiones de trabajo, ante las cuestiones de emancipación, enmudecen las cuestiones y disensiones políticas y religiosas. Todos los obreros 'sin distinción de creencias, color y nacionalidad' deben formar parte de la Internacional, para alcanzar su emancipación económico-social...*”⁴

El 4 de desembre de 1870 els internacionalistes gironins donen a conèixer el manifest *La Federación local gerundense de la A.I. de Trabajadores a sus hermanos los obreros*. El periòdic *La Federación* el reproduïx, tot qualificant-lo de “*notable manifiesto*”, a pesar que avui ens sembla força tòpic.

“*Constituida en esta ciudad la Federación local de las sociedades obreras y organizada en la forma que prescriben los estatutos típicos aprobados por el Congreso obrero de la Región española, celebrado en Barcelona el día 19 de junio último, esta Federación se cree en el deber de dirigiros su afectuosa y desinteresada voz... Hermanos en el*

² *La Federación*, n. 48, 17 de juliol, 1870

³ *Ibidem*, n. 50, 31 de juliol; i n. 65, 13 de novembre, 1870. La secció d'impressors estava en tràmit de constituir-se.

⁴ *Ibidem* n. 67, 27 de novembre, 1870.- “La forzada peregrinación” és refereix a la febre groga que s'havia declarat a Barcelona, i que va aconsellar a molts barcelonins d'abandonar la ciutat.

infortunio: Trabajadores: a vosotros nos dirigimos,... para manifestaros la senda de la emancipación trazada y seguida por los obreros del mundo civilizado. [...] Obreros: la palabra asociación ha encontrado eco por fin en una gran parte de nuestros hermanos de esta localidad... ¿No son hijas de la asociación esas inmensas vías férreas que cruzan el mundo? ¿No lo son también las grandes industrias, las portentosas obras como el canal de Suez...? Pues, si el capital y la inteligencia asociados, o lo que es igual, si la clase media ha realizado estas grandes obras, ¿qué no hará la clase obrera asociada reuniendo capital e inteligencia, y sus innumerables fuerzas para el trabajo? Sí, obreros; nosotros, asociados, podemos adquirir capital... Meditad, obreros, el porvenir que nos aguarda si... continuamos la vida de aislamiento, causa de nuestras desgracias. Reclamemos y practiquemos la justicia... y gritemos a la vez: no más derechos sin deberes, ni deberes sin derechos. He aquí el lema de nuestra bandera... acabándose para siempre, de esta manera, la explotación del hombre por el hombre. Unámonos todos los trabajadores de las diferentes profesiones, artes u oficios,... Opongámos a la injusticia, la razón; al privilegio, el derecho; al exclusivismo, la unión; y por este medio obtendremos nuestra pronta y completa emancipación, dando a la sociedad humana por base la igualdad y la justicia, objeto final de la esperanza del infeliz proletario. Animo, pues, hermanos nuestros;... levantando con nuestros propios esfuerzos el portentoso pedestal del reinado de la Verdad, de la Moral y de la Justicia. Salud, Justicia y Trabajo.”⁵

Signaven aquest manifest Josep Fàbregas, Josep Bertran, i Bru Feliu, per la secció de manyans; Joan Carles, Martí Oliveras, i Josep Anglada, de la secció de paletes; Joaquim Casellas, Patrici Jubert, i Andreu Dillet, dels fusters; Jerònim Solemllonch, Josep Romeu, i Frederic Salvador, secció de sabaters; Joaquim Buxó, Josep Bodó, i Ramon Simorra, sastres; i Ezequiel Cruz, Joaquim Corominas, i Ramon Albertí, de la secció de picapedrers. El periòdic barceloní afegeix que “*las comunicaciones se remitirán: Pl. Mercadal, n. 3, p. 2º, donde se halla constituida esta Federación local*”.

Entrats al mes de febrer de 1871 llegim que “*la federación local gerundense, después de ultimada su organización, va a ingresar a la Internacional dentro de breves días*”. De fet, Josep Beltran, com a representant de la secció de manyans, assistí al Congreso de los Obreros Constructores de la Región

⁵ *Ibidem*, n. 70, 18 de desembre, 1870.

Española, que va celebrar-se els dies 25 i 26 de març. La secció gironina dels picapedrers també s'hi va adherir però no hi assistí cap delegat.

Gairebé un any més tard, a principis de 1872, era la secció de sabaters la que s'unia a la unió. Segons informaven des de Girona:

*"... aumenta considerablemente de día en día el número de sus socios. Así nos lo dice una carta del comité de la sección, cuya dirección es: José Romeu, calle detrás Teatro, 8, 4º."*⁶

Encara, una nova notícia sobre aquesta secció. L'increment d'afiliats coincidí pràcticament amb el nomenament de Pere Antoni Torres com a governador civil de la província. Aquest governador va emprendre una campanya de repressió contra la Internacional. Per això hi hagué uns mesos d'inactivitat *"por las circunstancias políticas"*. A partir del juliol la secció podrà reprendre les reunions, segons una gasetilla publicada al periòdic internacionalista:

*"La sección de zapateros de esta localidad que en mucho tiempo no había podido reunirse por las circunstancias políticas, lo ha hecho a la presencia de la circular fecha 12 de julio, resolviendo ponerse al corriente en sus cotizaciones y en relación con las demás secciones del mismo oficio de la Región."*⁷

Mentrestant, a París, tenia lloc un esdeveniment de fort impacte a tots els estats europeus, i que afectarà de ple la Internacional: la Commune. A Girona també va tenir repercussió, òbviament. Segons *La Federación*:

"Otro de los periódicos que se han ocupado de la Internacional, durante estos últimos días, es el que se titula El Cantón de Gerona. El día 9 del corriente abril publica un artículo titulado 'Los obreros y el socialismo', en el cual incurre en gran número de contradicciones y de errores, a los cuales caen frecuentemente los que como El Cantón miran las cuestiones sociales bajo el raquítrico y reaccionario criterio de la conservación del Estado y de la Economía Política que este enseña.[...]"

Per a refusar aquest article el Consell local de la Federació Internacional va donar a conèixer un llarg comunicat. El signaven Josep Fàbregas, Josep Bertran, Francesc Ventura, Francesc Casanovas, Frederic Salvadó,

⁶ *Ibidem*, núms. 80, 26 de febrer, i 85, 2 d'abril, 1871.

⁷ *Ibidem*, núms. 132, 25 de febrer; i 141, 25 d'abril. Vegeu, també, el periòdic madrileny *La Emancipación*, n. 38, 3 de març. I *Actas de los Consejos...*, Tom. I, acta del 30 de juliol, pp. 199-200. També *La Federación*, n. 156, 11 d'agost, 1871.

Jerònim Solemllonch, Patrici Jubert, i Narcís Purcalla. El periòdic internacionalista barceloní s'excusa de publicar-lo per la seva llargària. Però hi afegeix:

“[el comunicat del Consell local gironí] *demuestra a El Cantón de Gerona, periódico republicano federal, que sola la A.I. de los Trabajadores es la única esperanza de emancipación de todos los obreros del mundo, cosa que no podrían ver realizada nunca ni con las teorías de los economistas burgueses [sic], ni con el advenimiento de la república federal, tal como la entienden los no trabajadores, los no socialistas. El obrero sabe perfectamente que su mal es grande, y que no se cura haciendo reformas meramente políticas ni económico-conservadoras; y por esto aspira a la realización de la Justicia, por medio de la Revolución Social. [...]*”⁸

El text reflecteix i respira tota la prevenció dels bakuninistes vers l'acció política, ni que fos la dels republicans. Cada cop era més patent el divorci entre els internacionalistes i els federals.

La Unión de Constructores, en la sessió del dia 1 de maig, elegeix com a representant de Girona i membre del Consell General, amb funcions de tresorer, el paleta gironí Seraffí Meléndez.⁹

D'altra banda, segons *La Federación*, el dia 6 de juny de 1871 va començar una vaga a la fàbrica Planas:

“*Nos telegrafían de Gerona que el 6 del corriente, a las dos de la tarde, se declararon en huelga los operarios que el burgés [sic] Planas ocupaba en sus talleres, con motivo de haberles negado el trabajar diez y media horas diarias. ¿Cuántas quisiera Vd., pues, que trabajaran, Sr. Planas, ya que diez y media le parecen pocas? El número, el número quisiéramos saber, pues tal vez pondríamos en claro los grados de moralidad religiosa que V posee...*”¹⁰

Els fusters gironins, d'altra banda, es trobaven dividits en dues societats, i ambdues volien integrar-se a la Internacional. En efecte, trobem aquestes dues notícies:

⁸ *Ibidem*, núm. 87, 16 d'abril, 1871. Les repercussions de la Commune a Girona foren les que determinaren l'actitud del governador, del partit liberal, Pere Antoni Torres contra els internacionalistes; en efecte, estava preocupat per l'entrada massiva a la província de refugiats francesos vinculats a la Commune.

⁹ *Ibidem*, n. 90, 7 de maig.

¹⁰ *Ibidem*, n. 95, 11 de juny. Es tracta, òbviament, de la important foneria Planas.

“Gerona.— Una sociedad de carpinteros manifiesta sus deseos por adherirse a nuestra Asociación.”

“Gerona: Una sección de carpinteros dice que el Consejo local ha admitido a otra sección del mismo oficio. Se acordó invitarla para que las dos secciones se refundan en una, entrando de lleno en el fecundo movimiento obrero internacional.”¹¹

També tenim una breu informació sobre la secció de blanquers o pellaires, adscrita a la Unión de los Obreros en Piel de la Región Española. En efecte, a l'agost de 1872, hi havia a la província de Girona cinc seccions de pellaires, amb 168 inscrits. La secció més nombrosa era la de Figueres, amb 84 membres; seguida de les d'Olot, amb 35; Banyoles, amb 21; i la Bisbal, amb 17. I, finalment, la de Girona, amb només 11 associats. Els obrers treballaven en totes aquestes poblacions 9 hores i mitja diàries, amb excepció de Banyoles, on la jornada era d'11 hores. El jornal era de 9 rals setmanals, tret de Figueres en què podia arribar a 10 rals, i de Girona, on només era de 8 rals.¹²

El setembre de 1872 els sabaters es declaren en vaga. En efecte:

“Los constructores de calzado basto, en número de 24 se han declarado en huelga, aunque no forman parte de la sección de zapateros, ésta ha determinado darles todo su apoyo. Los huelguistas han declarado que tan pronto como la sección formase parte de la Internacional ellos formarían parte de la misma, la que constará muy en breve de 100 federados. La sección de zapateros de Gerona está animada de las mejores ideas y desea pertenecer a nuestra grande Asociación desde el 1º de Enero próximo pasado, puesto que así lo acordó en Asamblea general y por un descuido involuntario no se cumplió en todas sus partes el acuerdo.”

I hi afegia el periòdic *La Federación*:

“A pesar de ser esta población una ciudad feudal, nuestra gran idea se desarrolla y se espera que pronto la sección de taponeros, compuesta de 100 socios, formará parte de la Federación gerundense.”¹³

¹¹ *Ibidem*, n. 158, 25 d'agost; i 159, 1 de setembre. Cfr., també, *Actas de los Consejos...*, Tom I, Actes del 13 i 21 d'agost, p. 230.

¹² *Ibidem*, n. 157, 18 d'agost de 1872. Assenyalem que el sou a la baixa dels pellaires gironins només era igualat pels de Valladolid.

¹³ Cfr. *Actas de los Consejos ...*, Tom. I, acta del 6 de setembre, p. 245. I també *La Federación*, n. 161, 14 de setembre, 1872. *La Federación*, núms. 163, 28 de setembre (ajuda de 60 rals), i 170, 16 de novembre.

La Federació local canalitzava les ajudes solidàries a favor dels obrers tintorers i soguers en vaga; i la secció local de picapedrers auxiliava al seu torn els vaguistes de la Unió de Constructores d'Edificis, de València.¹⁴ Amb tot, la Federació encara no havia formalitzat la seva constitució. Ho corroboren les Actes del Tercer Consell de l'Associació:

“Otra de Gerona participando que adoptan la cuota de 25 céntimos de peseta para las huelgas de cordeleros y tintoreros. Se acordó escitarlos a que formalicen su adhesión.”

A principi de juny s'afirmava que *“se trabaja para organizar la federación”*. No serà, però, fins a final d'aquest any 1872 que, finalment, es constitueix la Federació de l'AIT a Girona.

*“Se ha constituido definitivamente esta Federación, compuesta de las secciones de canteros, curtidores y zapateros, y pronto formarán parte de la misma los noógrafos y albañiles; a despecho de la burguesía [sic] que no perdona ningún medio, como sea un obstáculo para el desarrollo de esta Federación.”*¹⁵

Efectivament, la secció de tipògrafs adquireix un important protagonisme en aquests moments:

*“De Gerona nos escribe la sección de noógrafos, que el burgés [sic] Manuel Llach (impresor) ha amenazado a sus operarios con despedirles si se asociaban o le presentaban alguna demanda en el precio de la mano de obra. Este concienzudo burgés [sic] paga el exorbitante precio de 6, 7, 8 y 9 rs. de jornal, y aún dirá que lo arruinan. José Baltmes, papelerero, en la misma localidad, tiene un oficial rayador y encuadernador, y al saber que quería formar parte de la sección de noógrafos, le insultó de mala manera, amenazándole con despedirle. [...] Tomás Carreras burgésillo [sic] también de Gerona, queriendo dar pruebas de hábil diplomático, hizo circular entre los demás impresores (burgeses, por supuesto) varias noticiotas que carecen de sentido común, y diciendo que si los tipógrafos de Gerona se declaraban en huelga, vendría a buscar tipógrafos a Barcelona, aunque les pagare a 30 rs. diarios con tal de no transigir... Después de todo, por más que lo sienta el señor Llach, por más que el papelerero Baltmes se sulfure y por más que Carreras no se dé rato de reposo, la sección de noógrafos se ha constituido.”*¹⁶

¹⁴ Cfr. *La Federación*, núms. 163, 28 de setembre (ajuda de 60 rals), i 170, 16 de novembre.

¹⁵ Cfr. *Actas de los Consejos...*, Tom I, Actes del 21 de maig i 9 de juny, pp. 131 i 146, respectivament. I *La Federación* n. 173, 7 de desembre, 1872.

Sabem, per una notícia posterior, qui era un dels dirigents de la secció, Josep Mas. En efecte:

*“Los burgueses tipógrafos de Gerona, se han puesto de acuerdo para hacer morir de hambre, negándole todo medio para poder trabajar, al compañero José Mas, que con una constancia admirable trabaja en pro de la organización y de la propaganda revolucionaria socialista. Tenemos mucha libertad, muchísima; pero los burgueses tienen el poder suficiente para matarnos de miseria... Sin embargo, la federación local gerundense va desarrollándose muchísimo.”*¹⁷

Fins aquí, la fragmentària informació que hem aconseguit arrebregar sobre la I Internacional a Girona. Hi podem afegir alguns altres noms d'inscrits o simpatitzants gironins. En efecte, en una de les moltes subscripcions que *La Federación* promovia, concretament en una “Suscripción Humanitaria a favor de los espatriados sin trabajo de la Commune”, hi consten les aportacions d'un grup de gironins:

“José Pujol, 2 rs.; Paulino Pujol, 1 rs.; Maria Figueras (Socialista), 1rs.; Aniceto Guerra, 4 rs.; Manuel Gomis, 1 rs.; Patricio Jubert y Dalmau, 2 rs.; Eustaquio Massanet, 1 rs.; Miguel Cortacans, 2 rs.; Pedro Dalmau, 1 rs.; Gerónimo Cristiá, 2 rs.; Luís Vallmajor, 2 rs.; J. C., 2 rs.; C.C., 2 rs.; J. S., 2 rs.; M. B. 4 rs.; P. B. y F., 1 rs.; N. G. 2 reales.— Total 34 reales”.

A aquesta llista cal afegir-hi, d'una relació anterior de subscriptors, Joan Arada¹⁸

D'aquest elenc d'internacionalistes o simpatitzants gironins no en sabem gaire res. Només que, segurament, Josep Pujol era redactor del periòdic *Boletín Republicano de la provincia de Gerona*, i que Anicet Guerra n'era el director-propietari. Anicet Guerra i Álvarez havia estat, l'any 1869, secretari del Comitè Republicano-federal de la província. Sabem també, que Josep Bertran era un dels republicans intransigents que signaren una protesta l'agost de 1872 contra la candidatura del partit confeccionada per la facció “benèvola” en connivència amb el partit en el govern. Aquesta feble informació, tanmateix, ens confirmaria que els seguidors de la Internacional havien estat, i sovint eren encara, republicans federals adscrits al corrent intransigent.¹⁹

¹⁶ *Ibidem*, n. 174, 14 de desembre, 1872. Aquests impressors han estat registrats per Mirambell (1988), *Història de la impremta a la ciutat de Girona*.

¹⁷ *Ibidem*, n. 180, 25 de gener, 1873.

¹⁸ *Ibidem*, n. 120, 3 de desembre, i 125, 7 de gener.

De les notícies fins aquí recollides podria creure's que el moviment de la Internacional era a Girona força arrelat. Seria una impressió errònia. És prou sabut perquè ara calgui insistir-hi, que la industrialització a la ciutat va ser estantissa. Díficilment, per tant, un corrent obrerista podia ser un moviment de massa. De fet, no deixa de ser significatiu que les seccions gironines adherides a la Internacional siguin fonamentalment d'oficis artesanals (sabaters, picapedrers, fusters, sastres...). No podem oblidar la composició sociològica de la ciutat, amb una presència de clergat realment aclaparadora. Per això l'opció carlina era molt influent, com a bastament confirmen els resultats electorals²⁰. Hem d'afegir-hi, encara, l'important segment burocràtic, propi d'una capital de província, no gens propens en general a actituds revolucionàries, sinó, ben al contrari procliu al conservadorisme.

Des d'aquest punt de vista, Girona apareixia com una ciutat levítica i burocràtica, i donava una sensació més aviat asfixiant, penosa. Per a un internacionalista enardit el panorama era decebedor (era qualificada de "ciudad feudal"). Aquest estat d'ànim és el que reflecteix un interessant article, dissortadament anònim, publicat a *La Federación* el març de 1872. L'articulista posa l'èmfasi en el contrast de Girona respecte a Olot, i parteix de la pròpia experiència, perquè va ser escrit per algun dels comissionats barcelonins traslladats a les dues poblacions esmentades amb la missió d'"animar el espíritu social de sus trabajadores", i de propiciar la celebració d'"un Congreso de delegados de todas las secciones establecidas en la provincia (en La Bisbal o en el punto más conveniente para los pueblos que la componen) con el fin de dar nombre y desarrollo a la Internacional en aquella comarca y tratar del nombramiento de uno o dos delegados que la representen en el próximo Congreso regional que ha de celebrarse en abril en Zaragoza". L'article es titula, precisament, "La Internacional en Gerona y en Olot".

"... En los días 25 y 26 de febrero último, por la noche, se celebraron en Gerona dos reuniones con el fin de animar el espíritu social de sus trabajadores y dar verdadero carácter a aquella federación local, compuesta únicamente de las secciones de carpinteros, zapateros y curtidores. Poco concurridas fueron estas reuniones a causa de ser muy corto el número de obreros asociados, y lo más importante de ellas fue aprobar el pensamiento de celebrar un congreso de delegados de todas las secciones establecidas en la provincia..."

¹⁹ Cfr. Josep Clara (1986), *El federalisme a les comarques gironines. 1868-1874*.

Pero pasemos ya a Olot. Si el espíritu más firme languidece al contemplar en el recinto católico de Gerona, empequeñecida, ahogada y esclava, a la A.I. de Trabajadores late, en cambio, con fuerza en Olot, al verla osada abrirse paso por entre un sinnúmero de preocupaciones e intereses contrarios;...Con idéntico objeto, pues, que las celebradas en Gerona, tuvieron lugar, dos días más tarde, otras dos reuniones en Olot, en cuyo punto –lo decimos con satisfacción– la Internacional tiene fuerzas para hacer una revolución, a fin de implantar su programa. En una población de diez a once mil habitantes, vejeta [sic] miserablemente; otra de dos mil trabajadores aproximadamente, de los cuales mil doscientos o más pertenecen a nuestra Asociación,.. [....]. Olot, para decirlo de una vez, es una pequeña ciudad burguesa [sic]...; al paso que Gerona es, puede decirse, puramente agrícola, es decir, feudal y sacerdotal, sin higiene, sin cultura, sin calles: la teología, negando el progreso humano, avasalla todas las conciencias, y el carácter que imprime a sus habitantes es el de la degradación y servidumbre en unos y el orgullo ridículo e insolente en otros; Gerona, en una palabra, es un anacronismo teológico, y una ciudad arruinada como la teología, que sirve de guarida a sacerdotes, gobernantes, militares y señores. Mucho tendrá que luchar la Internacional allí. [...] Damos, para concluir, nuestro más cordial parabién a nuestros compañeros de Olot y de Gerona: a los primeros por sus adelantos y a los segundos por su constancia y sufrimiento.”²¹

No era pas més benèvol amb la ciutat de Girona el palafrugellenc col·laborador de *La Federación* que signava amb el pseudònim, prou revelador, “Un internacionalista antes que ampurdanés”. Escribia:

“No hablemos de Gerona que, más que un centro obrero, es el último baluarte de los restos de la corte inquisitorial de Carlos II; y en este concepto, dignos son de loa las cuatro secciones de obreros que cuenta: ellas recojeran [sic] el último suspiro del feudalismo en la capital del Ampurdán, teniendo la dicha de no pasar por la corrupción del mercantilismo burgés [sic]...”²²

No deixa de ser interessant, encara que marginal, aquesta referència a Girona com a capital de l'Empordà.²³

²⁰ Recordem que a les eleccions generals del 1869 i de 1870 a la ciutat de Girona va triomfar la candidatura “católico-monárquica”, encapçalada pel P. Joan Planas.

²¹ *Ibidem*, n. 134, 10 de març, 1872.

²² *Ibidem*, n 158, 25 d'agost, “A los trabajadores del Alto y Bajo Ampurdán. Carta II”.

En tot cas, els associats gironins aplegats a la Federació local es definiren a favor del corrent bakunista. Recordem que fou precisament al Congrés de l'AIT celebrat a La Haia [1872] on les divergències entre el corrent "autoritari" o marxista i el corrent "anarquista" o bakunista van aflorar amb més virulència, bifurcant-se definitivament l'Associació Internacional. Doncs bé, aen aquest congrés els delegats espanyols van apostar clarament per la línia bakunista. La Federació local gironina donà suport explícit a l'actitud dels delegats espanyols:

"[la Federació local] *Protesta contra las arbitrariedades de la mayoría, en el mencionado Congreso, aprobando la conducta de los delegados españoles.*"²⁴

Una de les darreres notícies sobre la Federació local gironina de l'AIT es relaciona amb el Congrés de Còrdova. En efecte, com a delegat gironí fan constar l'estudiant José Navarro:

"*El Consejo local [de Girona] remite una comunicación para el Congreso. Han elegido al compañero José Navarro para que los represente al próximo Congreso regional. [...] La sección de carpinteros y ebanistas remite un fraternal saludo al Congreso y se acordó invitarla a formar parte de la Federación gerundense.*"

I es consigna, efectivament, l'adhesió de Girona:

"*Dióse lectura de los documentos-felicitaciones de las corporaciones siguientes:... Consejo local de Gerona y federación de San Feliu de Guíxols...*"²⁵

Entrats ja al 1873, la secció que sembla més activa és la de picapedrers, federada com també ho era la "sección antigua de carpinteros" a la Unión de Constructores de Edificios, i amb la qual mantenia una fluïda correspondència.²⁶

Les circumstàncies polítiques i econòmiques, però, castigaven els sectors obrers, i els obrers del ram es trobaven una inquietant manca de treball:

²³ Si recollíssim informació sobre la divisió comarcal, observariem que, al llarg del segle XIX, molt sovint les terres de Girona es dividien simplement entre el Pla i la Muntanya, i la ciutat de Girona era considerada com la capital del Pla.

²⁴ *Ibidem*, n. 173, 7 de desembre, 1872.

²⁵ *Ibidem*, núms. 176, 28 de desembre; i 179, 18 de gener, 1873.

²⁶ *Ibidem*, núms. 183, 15 de febrer, i 184, 21 de febrer.

“Al mismo tiempo, este Consejo, habiendo tenido una comunicación de los canteros de Gerona, en que dicen se ven reducidos a la miseria por falta de trabajo,..., recomienda a todas las secciones hagan cuanto puedan en suscripciones voluntarias... Dichas cantidades se remitirán a Juan Juanals, cantero, Puente Mayor. Gerona.”

Hi havia bona voluntat i desig de solidaritat, però a la realitat la crida va ser un fracàs rotund, tal com manifesten els treballadors gironins:

*“Canteros de Gerona, manifestando su mala situación por falta de trabajo, y que ninguna sección ha cumplido la circular número 4 del Consejo.”*²⁷

A pesar dels moments somoguts que es vivien, la unió dels treballadors aconseguia alguns resultats favorables. I, així, la petita secció dels blanquers aconseguia igualar el seu salari setmanal al dels altres treballadors del ram de les comarques gironines, els 9 rals setmanals:

*“Gerona: Todos los curtidores de Gerona pertenecen a nuestra grande Asociación. Sin necesidad de declararse en huelga han conseguido el aumento de un real de vellón en la jornada de trabajo.”*²⁸

Les relacions de la Federació local amb la Comissió Federal s'anaren, doncs, mantenint al llarg de l'any 1873. Amb evidents dificultats. Als darrers mesos les notes de disgregació abunden, i la comunicació pràcticament s'intromp. La Comissió Federal es veu obligada a *“no remitir la Circular 31 a las Federaciones que... se expresan, mientras no contesten a las circulares y comunicaciones que últimamente se les ha remitido...”*.²⁹ Entre aquestes federacions hi havia la de Girona.

L'última comunicació que la Comissió Federal tramet als associats de Girona és, segons sembla, la del dia 9 de gener de 1874. El període democràtic havia acabat amb el cop d'estat de Pavía, i amb la interinitat de Serrano s'estava en els prolegòmens de la Restauració.

²⁷ *Ibidem*, núm. 183, 15 de febrer; 184, 21 de febrer; i 190, 5 d'abril.

²⁸ *Ibidem*, núm. 223, 22 de novembre, 1873.

²⁹ Cfr. *Actas de los Consejos...*, Tom II, sessions 14, 15, 20...

BIBLIOGRAFIA

1.— Fonts contemporànies.

Actas de los Consejos y Comisión Federal de la Región Española (1870-1874). Asociación Internacional de los Trabajadores, 3 vols., transcripció i edició a cura de Carlos Seco Serrano. Universidad (Publicaciones de la Cátedra de Historia General de España), Barcelona, 1969.

La Federación, Barcelona, 1869-1873.

La Solidaridad ["Órgano de la A.I. de T. de la Sección de Madrid] 1870

La Emancipación ["Periódico Socialista"] Madrid, 1871-1873

2.— Altres obres utilitzades.

Termes, J. (1977) *Anarquismo y sindicalismo en España. La Primera Internacional (1864-1881)*, Crítica, Barcelona.

Clara, J. (1986), *El federalisme a les comarques gironines, 1868-1874*, Diputació, Girona.

Mirambell, E. (1988), *Història de la impremta a la ciutat de Girona*, Monografies de l'I.E.G., Girona.